

თვის ბოლო დღეებში ბანკომატებიდან ფულის გაცემის მსურველები იზრდება ბარათებზე ხელფასების ჩარიცხვის გამო. ზოგიერთ ბანკში დანერგილია დიდი გასავლის შესახებ კლიენტის მიერ წინასწარ, წინა დღეს განაცხადის მიღების პრაქტიკა, რაც კომერციულ ბანკს (ან მის ფილიალს თუ სერვისცენტრს) ფულადი ნიშნების წინასწარი მობილიზაციის საშუალებას აძლევს.

იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული კომერციულ ბანკში, მის ფილიალსა თუ სერვისცენტრებში ჭარბი ფულის „დაგროვება“, აპრობირებული მეთოდია სალაროს მინიმალური და მაქსიმალური ლიმიტების დადგენის პრაქტიკა სხვადასხვა ვალუტის მიხედვით. ლიმიტის გადაჭარბების შემთხვევაში ხდება „ზედმეტი“ ფულის საკორესპონდენტო ანგარიშზე შეტანა, ანუ ნაღდი ფულის უნაღდო ფორმად გადაქცევა, ხოლო მინიმალური ლიმიტის დარღვევისას – ნაღდი ფულის ნაშთის გაზრდა.

17.2. ნაღდი ფულისა და სხვა ფასეულობების მიღებისა და გაცემის წესი

ნაღდი ფულის მიღება კლიენტებისაგან უმეტეს შემთხვევაში ხდება მათი ბანკში გამოცხადების დროს, თუმცა, ეს შესაძლებელია განხორციელდეს საინკასაციო სერვისის გამოყენებითაც, რომელსაც ბანკი სთავაზობს განსაკუთრებულ კლიენტებს, რომელთა შორის, როგორც წესი, არიან გაყიდვების ფართო ქსელის მქონე კომპანიები (ბენზინგასამართი სადგურები, სუპერმარკეტები, აფთიაქები და ა.შ.).

კომერციულ ბანკში შეიძლება არსებოდეს „შემოსავლების სალარო“ და „გასავლების სალარო“ ცალ-ცალკე, თუმცა, დღეისათვის გავრცელებულია უნივერსალური სალაროები, რომლებიც ახორციელებენ როგორც ნაღდი ფულის მიღებას, ისე მათ გაცემას. კომერციულ ბანკში ნაღდი ფულის მიღების ოპერაციები ისეა ორგანიზებული, რომ კლიენტებს შესაძლებლობა აქვთ, შეიტანონ ფული ანგარიშზე საოპერაციო დღის განმავლობაში („დღის სალარო“) ან საოპერაციო დღის ბოლოს („სალამოს სალარო“). სალამოს სალაროში მიღებული ნაღდი ფული კლიენტის ანგარიშზე აისახება მეორე სამუშაო დღეს, რადგან მისი მიღების დროს ბანკის საოპერაციო დღე უკვე დახურულია და მიმდინარეობს მონაცემების დამუშავება ბალანსის გამოსაყვანად. სალამოს სალაროს პრინციპით აღირიცხება 24-საათიანი მომსახურების საბანკო წერტილებში ღამის საათებსა და დასვენების დღეებში შეტანილი ფული. ამ დროს კლიენტი იღებს საბუთს, რომ მან გარკვეულ ანგარიშზე შეიტანა ფული, მაგრამ ეს ფული აღნიშნულ ანგარიშზე აღირიცხება მხოლოდ მომდევნო სამუშაო დღეს.

კომერციული ბანკის სალაროში ნაღდი ფულის მიღება და გაცემა ხდება შესაბამისი დოკუმენტების საშუალებით (შემოსავალ-გასავლის ორდერები, ჩეკები), რომლებიც უნდა იძლეოდნენ გარკვეული ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობას. ეს ინფორმაციაა: მომსახურებ ბანკი და მისი კოდი, ანგარიშის ნომრები, მიღებული და გაცემული თანხის მოცულობა (ციფრებით და სიტყვებით) ან სხვა ფასეულობა (აღწერილობით), ოპერაციის დანიშნულება და თარიღი. სალაროების მეშვეობით ნაღდი ფულის ანგარიშზე მიღებისა და ანგარიშიდან გაცემის

გარდა, შეიძლება განხორციელდეს სხვა ოპერაციებიც, მაგალითად: უცხოური ვალუტის ყიდვა-გაყიდვის ოპერაციები, კომუნალური გადასახადების გადახდა და ა. შ.

ბანკის სალაროში ნაღდი ფულის მიღება ხდება, როგორც წესი, არანაკლებ ორ ეგზემპლარად შედგენილი შემოსავლის ორდერით. ორდერში, სხვა რეკვიზიტებთან ერთად, აუცილებლად მიეთითება ის ანგარიში, რომელზეც ხდება ფულის შეტანა. აღნიშნულ ორდერს ქმნის მომსახურე ოპერატორი (ან მოლარე-ოპერატორი) ბანკის პროგრამულ უზრუნველყოფაში. ჯერ კიდევ ახლო წარსულში შემოსავლის ორდერების შევსება ხელით ხდებოდა. კომუნალური, საგადასახადო და სხვა შემოსავლების მიღება ხდება სპეციალური დადგენილი ფორმის ქვითრებით, ხოლო უცხოური ვალუტის ყიდვა-გაყიდვის ოპერაციები – ვალუტის გაცვლის ქვითრებით.

შემოსავლის ორდერის მიღებისას მოლარე ამონმებს საბუთის შემქმნელის (ბანკის ოპერატორი) ხელმოწერის ნამდვილობას მასთან არსებული ხელმოწერის ნიმუშის მეშვეობით და მიითვლის მიღებული ფულის ნიშნებს. მნიშვნელოვანია, რომ ფულის შემომტანი ხედავდეს ფულის დათვლის პროცესს და ამ დროს მოლარის მაგიდაზე უნდა იდოს მხოლოდ მისი ფული. მოლარე მიღებული ფულის შემოსავლის ორდერში მითითებულ თანხასთან შედარების შემდეგ ხელს აწერს ორდერს, სვამს შტამპს, ერთ პირს იტოვებს ფულთან ერთად, ხოლო მეორეს უბრუნებს ფულის შემომტანს, რომლისათვისაც იგი წარმოადგენს ბანკში შეტანილი ფულის დამადასტურებელ დოკუმენტს. ფიზიკურ პირს შეუძლია ფული შეიტანოს როგორც თავის, ისე სხვის ანგარიშზე.

საოპერაციო დღის ბოლოს მოლარე ადგენს დოკუმენტს სალაროში შემოსული ფულისა და საბუთების რაოდენობის შესახებ, რაზეც აწერს ხელს და უდარებს მას ბუღალტრულ მონაცემებს. საოპერაციო დღის განმავლობაში მიღებული ნაღდი ფული აისახება სალაროს შესაბამის ანგარიშებზე (აქტივის ზრდა) და კლიენტის ანგარიშზე (პასივის ზრდა) იმავე სამუშაო დღის განმავლობაში.

თანამედროვე საბანკო საქმეში ფართოდ გავრცელდა მოლარე-ოპერატორების პრაქტიკა, რომლებიც ბანკის მიერ დადგენილი შედარებით მცირე ლიმიტის ფარგლებში, ძირითადად, ფიზიკური პირების მომსახურებისას, ერთდროულად ასრულებენ როგორც ოპერატორის, ისე მოლარის ფუნქციებს.

განსხვავებით ფიზიკური პირებისაგან, იურიდიულ პირებს შეუძლიათ ნაღდი ფული შეიტანონ მხოლოდ საკუთარ ანგარიშზე. ორივე შემთხვევაში დაუშვებელია კლიენტის მიერ სალაროში ფულის შემოტანის გარეშე თანხის მის ანგარიშზე ასახვა თანხის იმავდროულად გატანის მიზნით.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ რეგულირდება საბანკო ქსელში მოხვედრილი საეჭვო ფულის ნამდვილობის დადგენის მექანიზმი. კლიენტის მიერ შემოტანილ ფულში საეჭვო ფულის (რომელთა ნამდვილობისა და გადასახდელად ვარგისობის დადგენა ვერ ხერხდება ადგილზე) გამოვლენის შემთხვევაში, დგება ცნობა სამ ეგზემპლარად, რომელთაგან ერთი ეგზემპლარი ეძლევა კლიენტს, მეორე – რჩება სალაროში, მესამე – ფულის ნიშანთან ერთად ეგზავნება საქართველოს ეროვნულ ბანკს შემდეგი რეაგირებისათვის. საქართველოს ეროვნული ბანკი ვალდებულია ექსპერტიზის შედეგები 15 დღის განმავლობაში შეატყობინოს კომერციულ ბანკს. ექსპერტიზის შედეგად:

- ნამდვილი და გადასახდელად ვარგისი ფულის ნიშნის გამოვლენისას შესაბამისი თანხა უნაზღაურდება კლიენტს, ხოლო ყალბი და/ან გა-

დასახდელად უვარგისი ფულის ნიშანი არ ანაზღაურდება (დაზიანებული ფულის ნიშანი მიიჩნევა გადასახდელად უვარგისად – როდესაც შეუძლებელია ნომინალის იდენტიფიცირება, შემადგენელი ნაწილები არ მიეკუთვნება ერთსა და იმავე ბანკნოტს და არ არის წარმოდგენილი ორიგინალი ბანკნოტის ზომის 50%-ზე მეტი);

- ყალბი ფულის ნიშანი რჩება ეროვნულ ბანკში, ხოლო გადასახდელად უვარგისი – კლიენტის მოთხოვნის შემთხვევაში უბრუნდება კლიენტს;
- თუ კლიენტი უარს აცხადებს გადასახდელად უვარგისი ფულის ნიშნის მიღებაზე, კომერციული ბანკის პასუხისმგებელი პირი ფულის ნიშანს უბრუნებს საქართველოს ეროვნულ ბანკს.

იმ შემთხვევაში, თუ ბანკის მიერ ადგილზე ხდება ფულის ნიშნის გადასახდელად უვარგისად ცნობა, ფულის ნიშანი არ ანაზღაურდება:

- კლიენტის მოთხოვნის შემთხვევაში გადასახდელად უვარგისი ფულის ნიშანი უბრუნდება კლიენტს;
- თუ კლიენტი უარს აცხადებს გადასახდელად უვარგისი ფულის ნიშნის მიღებაზე, კომერციული ბანკის მიერ დგება ცნობა სამ ეგზემპლარად, რომლის ერთი ეგზემპლარი გადაეცემა კლიენტს, მეორე რჩება სალაროს, მესამე ფულის ნიშანთან ერთად ეგზავნება საქართველოს ეროვნულ ბანკს;
- იმ შემთხვევაში, თუ კომერციული ბანკის მიერ ეროვნულ ბანკში გაგზავნილი გადასახდელად უვარგისი ფულის ნიშანი ექსპერტიზის შედეგად აღმოჩნდა ვარგისი, შესაბამისი თანხა ექვემდებარება კლიენტისათვის ანაზღაურებას.

კლიენტის მიერ შემოტანილი ნაღდი ფულის გადათვლისას, ზედმეტობა-დანაკლისის გამოვლენის შემთხვევაში, ზედმეტობა უბრუნდება კლიენტს ან ჩაირიცხება მის ანგარიშზე, ხოლო გამოვლენილი დანაკლისის თანხა არ ექვემდებარება ანგარიშზე ასახვას. კლიენტს სრული უფლება აქვს, კომერციული ბანკის სალაროდან მიღებული ნაღდი ფული გადაითვალოს სათითაოდ პასუხისმგებელი მუშაკის თანდასწრებით. კლიენტის მიერ ფულის გადაუთვლელობის შემთხვევაში კომერციული ბანკი არ არის ვალდებული დააკმაყოფილოს მისი შემდეგი პრეტენზია დანაკლისის ანაზღაურების თაობაზე.

სალაროდან ფულის გაცემა ფიზიკურ პირებზე ხდება ოპერატორის (მოლარე-ოპერატორი) მიერ პროგრამული უზრუნველყოფილით შექმნილი გასავლის ორდერის, ხოლო იურიდიულ პირებზე – წარმოდგენილი ფულადი ჩეკის საფუძველზე. ფულადი ჩეკის მოქმედების ვადაა 10 კალენდარული დღე გამოწერის დღის ჩათვლელად. ფულადი ჩეკის მიღებისას ოპერატორი ქმნის გასავალის ორდერს და გადასცემს კლიენტს სალაროში წარსადგენად. რა თქმა უნდა, ორივე შემთხვევაში ხდება კლიენტის იდენტიფიცირება, ხელმოწერის ნიმუშებთან შედარება და ანგარიშის შემოწმება შესაბამისი თანხის არსებობის დასადასტურებლად. ფულადი ჩეკები, თავის მხრივ, წარმოადგენს მკაცრი აღრიცხვის ბლანკს. ყოველი ახალი საჩეკო ნიგნაკის გაცემა კლიენტზე რეგისტრირდება სპეციალური წესით.

ფიზიკური პირისაგან გასავლის ორდერის მიღებისას მოლარე ამოწმებს მასზე გამომწერი ბანკის ოპერატორის ხელმოწერის ნამდვილობას მასთან არსებული ნიმუშების მეშვეობით, ციფრებით და სიტყვებით ჩანწერილი თანხების შესაბამისობას და კლიენტის პირადობის დამადასტურებელი საბუთის მონაცე-

მების შემონების შემდეგ ამზადებს გასაცემ თანხას და გადასცემს მას მიმღებს დადასტურებული ორდერის მეორე პირთან ერთად, რომლის პირველი, ფულის მიმღების მიერ ხელმოწერილი პირი რჩება სალაროში.

იურიდიული პირი ოპერატორის მიერ დამონმებულ ჩეკს და გასავლის ორდერს გადასცემს მოლარეს, რომელიც შეამონმებს მათ, შეადარებს ოპერატორის ხელმოწერის ნიმუშთან, კლიენტის ხელმოწერის ნიმუშთან და პირადობის დამადასტურებელი საბუთის მონაცემებთან, ამზადებს გასაცემ თანხას და გადასცემს მიმღებს ფულს.

საოპერაციო დღის ბოლოს სალაროს მუშაკი ადგენს ცნობას სალაროდან დღის განმავლობაში გაცემული ფულისა და საბუთების რაოდენობის შესახებ და უდარებს მას ბუღალტრულ ჩანაწერებს.

საოპერაციო დღის განმავლობაში გაცემული ნაღდი ფული აისახება სალაროს შესაბამის ანგარიშებზე (აქტივის კლება) და კლიენტის ანგარიშზე (პასივის კლება) იმავე სამუშაო დღის განმავლობაში.

ბანკს შეუძლია ნაღდ ფულთან დაკავშირებული ოპერაციები განახორციელოს ბანკომატისა და ფულის მიღება-გაცემის სხვა ალტერნატიული ავტომატური მოწყობილობის მეშვეობით, რომელიც უნდა იძლეოდეს ამონაბეჭდს, როგორც კლიენტისათვის გაცემული თანხის ოდენობის, ისე არსებული და ჩატვირთული ნაღდი ფულის ოდენობის შესახებ.

17.3. ბანკნოტებისა და მონეტების ფორმირება

გამომდინარე იქიდან, რომ ქვეყნის მასშტაბით ცენტრალური ბანკისა და კომერციული ბანკების საცავებსა და სალაროებში მუდმივად ხდება ნაღდი ფულის მოძრაობა, დიდი მნიშვნელობა აქვს მათი ერთიანი სტანდარტით ფორმირებასა და შეფუთვას. საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ საბანკო სისტემაში მოქმედებს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი ნაღდი ფულის (ბანკნოტებისა და მონეტების) ფორმირებისა და შეფუთვის ერთიანი წესი. ნაღდი ფულის ფორმირებისას ხდება მათი დახარისხება („ფორმირება“) ცალკე ბანკნოტებისა და მონეტების, ვალუტების, ნომინალებისა და ვარგისობის კატეგორიების მიხედვით.

პირველი მოთხოვნა ფულის ფორმირებისას არის ის, რომ უნდა მოხდეს ერთი და იმავე ნომინალის 100-ფურცლიანი შეკვრის ფორმირება, რომელსაც მოიხსენიებენ „ნეკნებად“. ერთი და იმავე ნომინალის 10 ნეკნის ერთად შეკვრით მიიღება ერთი სრული „კონა“. ამით ფორმირების პროცესი მთავრდება.

ერთი და იმავე ნომინალის ბანკნოტების სრული ნეკნები, რომელთაგან სრული კონების (10 ნეკნი) ფორმირება არ ხერხდება, შეიძლება შეიფუთოს არასრულ კონებად, რომელთა ეტიკეტზე (ზედასადაბზე) დამატებით აღინიშნება წარწერა „არასრული“. სხვადასხვა ნომინალის ბანკნოტის სრული და არასრული ნეკნები შეიძლება დაფორმირდეს ნაკრებ კონებად, რომელთა თითოეული ნეკნი არ უნდა შეიცავდეს ასზე მეტ ფურცელს. ნაკრები კონების ეტიკეტზე (ზედასადაბზე) დამატებით აღინიშნება წარწერა „ნაკრები“.

რაც შეეხება მონეტების ფორმირებას, იგი ხდება პაკეტებში ნომინალის მიხედვით. ერთ პაკეტში მოთავსებული ეროვნული ვალუტის მონეტების